

دانشکده علوم اجتماعی
گروه مشاوره

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته‌ی مشاوره
گرایش خانواده

عنوان پایان نامه:

**رابطه عملکرد خانواده با سبک‌های هویت، تمایز یافتگی خود و توانایی حل تعارض در
نوجوانان**

استاد راهنما:

دکتر سید محسن حجت‌خواه

استاد مشاور:

دکتر جهانگیر کرمی

نگارش:

بهناز کیانی

شهریور ماه ۳ ۱۳۹۹

کلیه‌ی حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان‌نامه
متعلق به دانشگاه رازی است.

ساکزاری

آن هنگام که پرتو حسن آن معلوم ازلی دم ز تجلی زده علم روشن ترین راه وصال گردید و فرشتگان

گستره‌ی بال خویش زیر کام آنانی نهادند که قدم در این مسیر استوار داشته‌اند.

آمده ایم تا عاشقانه و مشتاقانه خواستن ایمان را به قبای توانستن آراسته کنیم و در این صعود آنان را که در پرنیان

محبت پاک و خالصشان غنوده ایم و آنان که مرشد طریقت ماشده اند و آنان که برای ارتقای تحقیقاتان بی

پیرایه ندایمان را البیک گفته اند را سنا کریم.

خواستمان این است که شب تابنی باشیم فرا سوی آیندگان

تقدیم به

نسلی که امروز نوجوانی خود را طی می‌کنند، آن‌ها که کمتر کسی مستمع آرزوهایشان برای فردایشان بوده است.

به روح پاک مادرم که بر سیطره وجودم حربه ارزانی داشت، پر فروغ و جاودانه خواهد ماند

و پدرم که در خاک مهرش ریشه دارم.

چکیده

در این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی، جامعه‌ی آماری شامل تمامی دانش آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی شهر شیراز بود. نمونه‌ی این مطالعه شامل ۶۸۶ دانش آموز (۳۳۸ پسر و ۳۴۸ دختر) بود که با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. شرکت‌کنندگان در این مطالعه، پرسشنامه‌های عملکرد خانواده مک-مستر (FAD)، (اپشتاین، بالدوین و بیشاب ۱۹۸۳)، سبک‌های هویت (ISI_G6)، (برزونسکی، ۱۹۸۹)، تمایز یافتگی خود (DSI)، (اسکورون و فریدلندر، ۱۹۹۸)، توانایی حل تعارض (CRQ)، (فیشور و آوری، ۱۹۹۱) را تکمیل کردند. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها حاکی از آن بود که همبستگی منفی معناداری بین عملکرد خانواده و سبک هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد هویت در نوجوان دختر و پسر خانواده وجود دارد و نیز همبستگی مثبت معناداری بین عملکرد خانواده و سبک هویت اجتنابی در نوجوان دختر و پسر خانواده وجود دارد. زیر مقیاس‌های حل مسأله و کنترل رفتار در پسران، و زیرمقیاس ارتباط مثبت در دختران توانایی پیش بینی سبک هویت اطلاعاتی را دارند. زیرمقیاس نقش‌ها در پسران، و عملکرد کلی در دختران توانایی پیش بینی هویت هنجاری را دارند. زیرمقیاس کنترل رفتار در پسران، و مشارکت عاطفی در دختران توانایی پیش بینی هویت اجتنابی را دارند. زیر مقیاس‌های عملکرد کلی، کنترل رفتار، پاسخ‌دهی عاطفی و حل مسأله در پسران و مشارکت عاطفی در دختران توانایی پیش بینی تعهد هویت را دارند. همبستگی منفی معناداری بین عملکرد خانواده و میزان تمایز یافتگی نوجوان پسر خانواده وجود دارد و این رابطه برای دختران معنادار نبود. زیر مقیاس‌های آمیزش عاطفی در پسران، و زیر مقیاس‌های آمیزش عاطفی و ارتباط مثبت در دختران به ترتیب توانایی پیش بینی میزان تمایز یافتگی را دارند همبستگی منفی معناداری بین عملکرد خانواده و توانایی حل تعارض در نوجوان پسر و دختر خانواده وجود دارد. زیرمقیاس آمیزش عاطفی در پسران و زیر مقیاس‌های آمیزش عاطفی و ارتباط مثبت در دختران توانایی پیش بینی حل تعارض را دارند. این یافته‌ها، بار دیگر بر نقش مهم عملکرد خانواده بر ویژگی‌های روان شناختی نوجوانان تأکید می‌نماید.

کلیدواژه‌ها: عملکرد خانواده، سبک‌های هویت، میزان تمایز یافتگی خود، توانایی حل تعارض، نوجوانان.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: مقدمه	
۱-۱- بیان مسأله.....	۲
۲-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش.....	۴
۳-۱- اهداف پژوهش.....	۵
۴-۱- فرضیه‌های پژوهش.....	۵
۵-۱- تعریف متغیرهای پژوهش.....	۵
۱-۵-۱- تعریف نظری متغیرها.....	۵
۲-۵-۱- تعریف عملیاتی متغیرها.....	۶
فصل دوم: ادبیات پژوهش	
۱-۲- خانواده.....	۹
۱-۱-۲- تعریف خانواده از نظر جامعه‌شناسی.....	۱۱
۲-۱-۲- انواع خانواده.....	۱۲
۳-۱-۲- اهمیت خانواده.....	۱۴
۴-۱-۲- نقش نهاد خانواده در ایجاد احساس امنیت.....	۱۵
۵-۱-۲- خانواده سالم از دیدگاه نظریه پردازن.....	۱۵
۶-۱-۲-۲- نظریه سیستمی.....	۱۷
۶-۱-۲-۱- رویکردهای خانواده.....	۱۸
۲-۲- عملکرد خانواده.....	۱۹
۱-۲-۲- ارزیابی عملکرد خانواده.....	۲۰
۱-۱-۲-۲- رویکرد مدل ساختاری.....	۲۱
۲-۱-۲-۲- مدل چند مختصاتی اولسون.....	۲۱
۳-۱-۲-۲- مدل بیورز.....	۲۳
۴-۱-۲-۲- عملکرد خانواده مدل مک مستر.....	۲۴
۳-۲- نوجوانی.....	۳۳
۱-۳-۲- نوجوان و خانواده.....	۳۴
۲-۳-۲- نوجوانی از دیدگاه دانشمندان مسلمان علوم تربیتی.....	۳۵
۳-۳-۲- نظریات حوزه‌ی نوجوانی.....	۳۶
۴-۳-۲- مراحل رشد دوره نوجوانی.....	۳۶
۵-۳-۲- تفاوت دوران کودکی و نوجوانی.....	۳۷
۶-۳-۲- ویژگی‌های متمایز کننده نوجوانی از سایر دوره‌ها.....	۳۷
۷-۳-۲- نیازهای بنیادین نوجوانانی.....	۳۹
۸-۳-۲- ویژگی‌های جسمانی دوره نوجوانی.....	۴۰

- ۴۱-۳-۹-ویژگی‌های رشد شناختی در دوره نوجوانی.....
- ۴۲-۳-۱۰-ویژگی‌های عاطفی - اجتماعی دوره نوجوانی.....
- ۴۳-۳-۱۱-اثرهای روانی بلوغ جنسی.....
- ۴۴-۲-۴-هویت.....
- ۴۴-۲-۴-۱-شکل‌گیری هویت.....
- ۴۶-۲-۴-۲-شکل‌گیری هویت در نوجوانان (دختر و پسر).....
- ۴۶-۲-۴-۳-بحران هویت.....
- ۴۶-۲-۴-۴-تثبیت هویت.....
- ۴۷-۲-۴-۵-نظریه‌های هویت.....
- ۴۷-۲-۴-۵-۱-نظریه بلوز.....
- ۴۸-۲-۴-۵-۲-نظریه کیگان.....
- ۴۸-۲-۴-۵-۳-نظریه لووینگر.....
- ۴۸-۲-۴-۵-۴-نظریه اریکسون.....
- ۴۹-۲-۴-۵-۵-نظریه گلاسر.....
- ۵۰-۲-۴-۵-۶-نظریه ماریا.....
- ۵۲-۲-۴-۶-نظریه برزونسکی.....
- ۵۴-۲-۴-۷-تعهد هویت.....
- ۵۴-۲-۴-۸-نقش خانواده و هویت.....
- ۵۴-۲-۵-تمایز یافتگی.....
- ۵۵-۲-۵-۱-چارچوب نظریه.....
- ۵۶-۲-۵-۲-فرآیند تمایز یافتگی.....
- ۵۷-۲-۵-۳-اجزای تمایز یافتگی.....
- ۵۸-۲-۵-۴-سطوح تمایز یافتگی.....
- ۵۹-۲-۵-۴-۱-سطوح تمایز یافتگی و خانواده.....**
- ۶۰-۲-۵-۵-۵-تعریف خانواده کارآمد و ناکارآمد از نظر میزان تمایز یافتگی.....
- ۶۱-۲-۵-۶-نوجوان و تمایز یافتگی.....
- ۶۱-۲-۵-۷-به‌کارگیری مواضع شخصی.....
- ۶۲-۲-۶-۶-تعارض.....
- ۶۳-۲-۶-۱-ماهیت تعارض.....
- ۶۳-۲-۶-۳-منابع ایجاد تعارض و علت‌های تعارض.....
- ۶۴-۲-۶-۴-مراحل تعارض.....
- ۶۵-۲-۶-۵-راهکارهای رفع تعارض.....
- ۶۷-۲-۶-۶-راهبردهای حل تعارض فیشر و آوری.....
- ۶۸-۲-۷-۷-پژوهش‌های مرتبط با عملکرد خانواده.....
- ۷۲-۲-۸-۸-پژوهش‌های مرتبط با سبک‌های هویت.....
- ۷۴-۲-۹-۹-پژوهش‌های مرتبط با تمایز یافتگی.....

- ۱۰-۲- پژوهش‌های مرتبط با توانایی حل تعارض ۷۵
- ۱۱-۲- پژوهش‌های مرتبط خانواده با هویت و تمایز و تعارض ۷۷
- ۱۲-۲- پژوهش‌های مرتبط با رابطه عملکرد خانواده با سبک‌های هویت و تمایز یافتگی خود و توانایی حل تعارض ۷۹

فصل سوم: روش پژوهش

- ۱-۳- روش پژوهش ۸۱
- ۲-۳- جامعه‌ی آماری ۸۱
- ۳-۳- نمونه و روش نمونه‌گیری ۸۱
- ۴-۳- ویژگی‌های نمونه ۸۲
- ۱-۴-۳- جنسیت ۸۲
- ۲-۴-۳- سن ۸۳
- ۳-۴-۳- مقطع تحصیلی ۸۴
- ۴-۴-۳- تحصیلات پدر ۸۵
- ۵-۴-۳- تحصیلات مادر ۸۶
- ۶-۴-۳- شغل پدر ۸۷
- ۷-۴-۳- شغل مادر ۸۸
- ۸-۴-۳- وضعیت خانواده (حجم و جمعیت) ۸۹
- ۹-۴-۳- وضعیت خانواده (ساختار توزیع قدرت) ۹۰
- ۱۰-۴-۳- وضعیت خانواده (تعداد والدین) ۹۱
- ۱۱-۴-۳- تعداد اعضای خانواده ۹۲
- ۱۲-۴-۳- تعداد فرزندان خانواده ۹۳
- ۵-۳- ابزار تحقیق ۹۴
- ۱-۵-۳- پرسشنامه‌ی جمعیت شناختی ۹۴
- ۲-۵-۳- ابزار سنجش عملکرد خانواده (FAD) ۹۴
- ۳-۵-۳- پرسشنامه سبک‌های هویت برزونسکی (ISI_G6) ۹۵
- ۴-۵-۳- پرسشنامه تمایز یافتگی خود (DSI) ۹۶
- ۵-۵-۳- پرسشنامه حل تعارض (CRQ) ۹۶
- ۶-۳- شیوه اجرای تحقیق ۹۷
- ۷-۳- تجزیه و تحلیل داده‌ها ۹۸

فصل چهارم: یافته‌های پژوهشی

- ۱-۴- مقدمه ۱۰۰
- ۲-۴- اطلاعات توصیفی برای متغیرهای پژوهش ۱۰۰
- ۱-۲-۴- عملکرد خانواده (و زیر مقیاس‌های آن) ۱۰۱
- ۲-۲-۴- هویت ۱۰۱

- ۳-۲-۴ تمایز یافتگی (و زیر مقیاس های آن)..... ۱۰۱
- ۴-۲-۴ حل تعارض (و زیر مقیاس های آن)..... ۱۰۲
- ۳-۴ بررسی مفروضه های تحلیل..... ۱۰۲
- ۱-۳-۴ نرمال بودن..... ۱۰۲
- ۴-۴ تحلیل های استنباطی..... ۱۰۳

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

- ۱-۵- نتیجه گیری..... ۱۲۳
- ۲-۵- محدودیتها..... ۱۳۳
- ۳-۵- پیشنهادات..... ۱۳۴
- منابع..... ۱۳۷

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲ فرضیه‌های مبتنی بر MMFF	۱۲
جدول ۳-۱) توزیع فراوانی نمونه بر حسب جنسیت	۸۲
جدول ۳-۲) توزیع فراوانی نمونه بر حسب سن	۸۳
جدول ۳-۳) توزیع فراوانی نمونه بر حسب مقطع تحصیلی	۸۴
جدول ۳-۴) توزیع فراوانی نمونه بر حسب تحصیلات پدر	۸۵
جدول ۳-۵) توزیع فراوانی نمونه بر حسب تحصیلات مادر	۸۶
جدول ۳-۶) توزیع فراوانی نمونه بر حسب شغل پدر	۸۷
جدول ۳-۷) توزیع فراوانی نمونه بر حسب شغل مادر	۸۸
جدول ۳-۸) توزیع فراوانی نمونه بر حسب حجم و جمعیت خانواده	۸۹
جدول ۳-۹) توزیع فراوانی نمونه بر حسب ساختار توزیع قدرت در خانواده	۹۰
جدول ۳-۱۰) توزیع فراوانی نمونه بر حسب ساختار توزیع قدرت در خانواده	۹۱
جدول ۳-۱۱) توزیع فراوانی نمونه بر حسب تعداد اعضای خانواده	۹۲
جدول ۳-۱۲) توزیع فراوانی نمونه بر حسب تعداد فرزندان خانواده	۹۳
جدول ۴-۱) اطلاعات توصیفی برای متغیر عملکرد خانواده (و زیر مقیاس‌های آن)	۱۰۱
جدول ۴-۲) اطلاعات توصیفی برای متغیر هویت (و زیر مقیاس‌های آن)	۱۰۱
جدول ۴-۳) اطلاعات توصیفی برای متغیر تمایز یافتگی (و زیر مقیاس‌های آن)	۱۰۱
جدول ۴-۴) اطلاعات توصیفی برای متغیر عملکرد خانواده (و زیر مقیاس‌های آن)	۱۰۲
جدول ۴-۵) آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع نمرات ($n=686$)	۱۰۳
جدول ۴-۶) آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه‌ی بین عملکرد خانواده و سبک هویت نوجوان	۱۰۴
جدول ۴-۷) تحلیل رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده و سبک هویت اطلاعاتی	۱۰۵
جدول ۴-۸) ضرایب رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده و سبک هویت اطلاعاتی	۱۰۶
جدول ۴-۹) تحلیل رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده با سبک هویت هنجاری	۱۰۷
جدول ۴-۱۰) ضرایب رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده و سبک هویت هنجاری	۱۰۷
جدول ۴-۱۱) تحلیل رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده با سبک هویت اجتنابی	۱۰۸
جدول ۴-۱۲) ضرایب رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده و سبک هویت اجتنابی	۱۰۸
جدول ۴-۱۳) تحلیل رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده با تعهد هویت	۱۰۹
جدول ۴-۱۴) ضرایب رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده و سبک هویت هنجاری	۱۱۰
جدول ۴-۱۵) آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه‌ی بین عملکرد خانواده و تمایز یافتگی نوجوان	۱۱۱
جدول ۴-۱۶) تحلیل رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌ها) با تمایز یافتگی	۱۱۲
جدول ۴-۱۷) ضرایب رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده و تمایز یافتگی	۱۱۳
جدول ۴-۱۸) آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه‌ی بین عملکرد خانواده و توانایی حل تعارض نوجوان	۱۱۴
جدول ۴-۱۹) تحلیل رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده با توانایی حل تعارض	۱۱۶

- جدول ۴-۲۰) ضرایب رگرسیون چندگانه رابطه‌ی زیر مقیاس‌های عملکرد خانواده و توانایی حل تعارض ۱۱۶
- جدول ۴-۲۱) آزمون t مستقل برای بررسی معنی‌داری تفاوت میانگین نمرات سبک‌های هویت در دختران و پسران با توجه به میزان t جدول می‌توان نتیجه گرفت که دختران و پسران در هیچ یک از زیر مقیاس‌ها تفاوت معناداری ندارند. ۱۱۷
- جدول ۴-۲۲) آزمون t مستقل برای بررسی معنی‌داری تفاوت میانگین میزان تمایزیافتگی در دختران و پسران ۱۱۸
- جدول ۴-۲۳) آزمون t مستقل برای بررسی معنی‌داری تفاوت میانگین توانایی حل تعارض در دختران و پسران ۱۱۸
- جدول ۴-۲۴) آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه‌ی بین تعداد اعضای خانواده و عملکرد خانواده... ۱۱۹

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

- نمودار ۱-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس جنسیت..... ۸۲
- نمودار ۲-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس سن..... ۸۳
- نمودار ۳-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس مقطع تحصیلی..... ۸۴
- نمودار ۴-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس تحصیلات پدر..... ۸۵
- نمودار ۵-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس تحصیلات مادر..... ۸۶
- نمودار ۶-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس شغل پدر..... ۸۷
- نمودار ۷-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس شغل مادر..... ۸۸
- نمودار ۸-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس وضعیت خانواده (حجم و جمعیت)..... ۸۹
- نمودار ۹-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس ساختار توزیع قدرت در خانواده..... ۹۰
- نمودار ۱۰-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس تعداد والدین..... ۹۱
- نمودار ۱۱-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس تعداد اعضای خانواده..... ۹۲
- نمودار ۱۱-۳: درصد فراوانی شرکت کنندگان بر اساس تعداد فرزندان خانواده..... ۹۳

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۱۲	شکل ۱-۲: انواع خانواده، جی گود.....
۱۴	شکل ۲-۲: دیاگرام خانواده‌های هسته‌ای و گسترده پدر - پسری، جی گود.....
۱۷	شکل ۳-۲: اجزاء مهم خانواده‌های موفق.....
۲۲	شکل ۴-۲: مدل چندمختصاتی توسط اولسون و همکاران.....
۲۳	تصویر ۲-۵: (مدل بیورز ۱۹۸۳).....
۵۸	شکل ۱-۶: هم آمیختگی - تمایز یافتگی.....

فصل اول

مقدمه

۱-۱- بیان مسأله

در بین نهادهای مختلف اجتماع، کانون مقدس خانواده به عنوان بهترین تجلی گاه فرهنگ حاکم بر سایر نهادها، محل ارضاء نیازهای مختلف جسمانی، عقلانی و عاطفی شناخته شده است. خانواده به عنوان اولین و مهمترین کانون رشد و تربیت نوجوانان^۱، اهمیت فوق العاده‌ای در شکل گیری و تکامل رفتاری دارد (حسینیان، زهرایی و خدابخشی، ۱۳۸۴). عملکرد خانواده^۲ به عنوان راهکارهایی تعریف می‌شود که اعضای خانواده برای تعامل، واکنش و رفتار با یکدیگر برمی‌گزینند و متغیرهایی همچون سبک‌های ارتباطی، سنت‌ها، نقش‌ها، مرزها، میزان نفوذپذیری، انعطاف‌پذیری، انطباق و تاب‌آوری را در بر می‌گیرد (وینک^۳، ۲۰۱۰). یکی از جنبه‌های مهم عملکرد خانواده به دوره‌ی گذار فرزند خانواده از کودکی به نوجوانی بر می‌گردد (امانی و مجذوبی، ۱۳۹۳ الف). کنش‌های متقابل میان والدین و فرزندان، اساس تحول عاطفی کودک تلقی می‌گردد و این کنش متقابل در تمام مراحل عمر وی، خود را نشان می‌دهد. از جمله مراحل بسیار مهم، دوره نوجوانی است (مومنی و امیری، ۲۰۰۸) که مرحله‌ای استرس‌آور برای والدین و نوجوان است و تأثیرات والدینی در طی کردن این مرحله و توسعه تغییرات نرمال آن بسیار جایز اهمیت است. نوجوانی غالباً از حدود ۱۲-۱۱ سالگی شروع می‌شود و در بسیاری از کشورهای صنعتی جهان در سن ۲۰ سالگی خاتمه می‌یابد (دریسکول^۴، روسلی^۵ و کراکتز^۶، ۲۰۰۸). دوران نوجوانی دورانی است که در آن افراد تغییرات جسمانی، روانشناختی و اجتماعی بسیاری را مثل بلوغ زیستی و اجتماعی را در طول فرآیند رشد خود از کودکی به بزرگسالی را تجربه می‌کنند (تزواران^۷ و آکان^۸ و زاهماکیوگلو^۹، ۲۰۱۲).

عملکرد خانواده بر ویژگی‌های مهمی از دوران نوجوانی اثر دارد که از جمله‌ی آن می‌توان به ویژگی‌های روانی نوجوانان دختر و پسر خودپنداره نوجوانان (بیات، یغمایی، حسین‌زاده و نصیری، ۱۳۹۱)، سازگاری نوجوانان (ساقی و رجایی، ۱۳۸۷)، کیفیت زندگی (قمری و خوشنام، ۱۳۹۰)، رفتارهای مخاطره‌آمیز نوجوانان (خسروی، کیامنش، یجمالی و نیک‌منش، ۱۳۹۱)، اضطراب و افسردگی نوجوانان (امانی و

---

1 adolescence

2 family function

3 Winek

4 Driscoll

5 Russelly

6 Crockettz

7 Tezvaran

8 Akan

9 Zahmacioglu

مجدوبی، ۱۳۹۳ ب)، سرسختی روانشناختی (کرمی، شریفی و بشلیده ۱۳۸۸)، شخصیت و مذهب (دوریز^۱ و سونسن^۲، ۲۰۰۶) و رفتار کمک‌طلبی نوجوان در خانواده (باری^۳، فالون^۴ و تری^۵، ۲۰۰۱) اشاره کرد. ساروخانی (۱۳۷۰) معتقد است هر گونه نارسایی در عملکرد خانواده تأثیرات نامطلوبی در بهنجار نمودن فرزندان ایجاد می‌کند.

از جمله ویژگی‌های مهم دوران نوجوانی که احتمالاً تحت تأثیر عملکرد خانواده است می‌توان به سبک‌های هویت^۶ نوجوان (نصرتی، مظاهری و حیدری، ۱۳۸۵)، (زرین آبادی و حیدری، ۲۰۱۴)، میزان تمایز یافتگی خود^۷ (مؤمنی و علیخانی، ۱۳۹۲) و توانایی حل تعارض^۸ (وید^۹، برنجی^{۱۰} و مئوس^{۱۱}، ۲۰۰۷) اشاره کرد.

یکی از تکالیف مهم تحولی انسان، روند شکل‌گیری هویت است و تکوین هویت موفق با سلامت روان‌شناختی فرد رابطه‌ی مستقیم دارد (اریکسون^{۱۳}، ۱۹۶۸). طبق نظر اریکسون (۱۹۸۲) هویت‌یابی در بافت فرهنگی اجتماعی اتفاق می‌افتد. روشن است که خانواده ریزبافتی بس اثرگذار و تعیین‌کننده در فرآیند شکل‌گیری هویت به شمار می‌رود.

از سوی دیگر، تمایز یافتگی که مهم‌ترین مفهوم نظریه‌ی سیستم‌های خانواده است و توسط بوئن ارائه شده است، میزان توانایی فرد در تفکیک فرآیندهای عقلی و احساسی خویش از دیگران را نشان می‌دهد. در تئوری سیستم‌های خانواده، کلید سلامت روان یک شخص در برخورداری او از هر دو حس تعلق به خانواده و تمایز یافتگی نهفته است (کوری^{۱۴}، ۱۹۹۶).

در نهایت، واژه تعارض به ناتوانی در حل تفاوت‌ها اشاره داشته و بیش تر با تنش، خصومت و پرخاشگری همراه است (هال^{۱۵}، ۱۹۸۷). تعارض اغلب زیانبار تلقی می‌شود، اما گاهی باعث نمایان شدن مسائل و حل آن‌ها، بهبود تصمیم‌گیری و عملکرد، ایجاد خلاقیت و تغییر و تحول می‌شود.

در خانواده‌هایی که والدین با یکدیگر توافق ندارند، زمینه مناسب برای اختلال در خانواده ایجاد می‌شود. اختلال در عملکرد خانواده، مشکلاتی را در منظومه خانواده ایجاد می‌کند و در صورت تشدید مشکلات، خانواده را به سمت فروپاشی سوق می‌دهد و بطور کلی افزایش ناراحتی‌های فکری،

---

1 Duriez

2 Suenson

3 Barry

4 Fallon

5 Terry

6 Identity styles

7 Self differentiation

8 Ability of conflict resolving

9 Wid

10 Branje

12 Meeus

13 Erickson

14 Corey

15 Hall

جسمی، عاطفی و عدم سلامت در جامعه ناشی از عملکرد مختل خانواده در درون خانواده می‌باشد. با توجه به اینکه نوجوان در خانواده و جامعه زندگی می‌کند و هر جا که افراد به صورت گروه باشند احتمال رخداد تعارض وجود دارد و چون بخش عظیمی از شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی نوجوانان در خانواده و در اثر عملکرد آن شکل می‌گیرد، از جمله عوامل پیش‌بینی اختلال در هویت، تمایز یافتگی و توانایی حل تعارض تاحدودی به همین عملکرد خانواده بر می‌گردد. بنابراین هدف این مطالعه بررسی رابطه‌ی عملکرد خانواده با سبک‌های هویت، تمایز یافتگی خود و توانایی حل تعارض در نوجوانان است.

۱-۲- اهمیت و ضرورت پژوهش

نوجوانی زمان جستجوی هویت است. هویتی را که نوجوان در صدد است تا به طور روشن با آن مواجه شود این است که او کیست؟ نقشی را که باید در جامعه ایفا کند چیست؟ کودک است یا بزرگسال؟ خانواده به صورت سیستمی است که باید با تغییرات اعضای خود سازگار شود (برک، ۱۳۸۴). از جمله تغییرات در اعضا خانواده و چرخه زندگی خانوادگی زمانی است که کودک خانواده در طی مراحل رشدی به دوره نوجوانی می‌رسد. بسیاری از والدین که فرزندان نوجوان دارند برای آینده آن‌ها شدیداً نگرانند. آیا می‌توان قبل از رسیدن به این مرحله بحرانی راهکارهایی اتخاذ گردد که خانواده‌ها نقش خود را ایفا کنند. وقتی کودکان به سن نوجوانی می‌رسند و خانواده با چالش‌های جدیدی دست به گریبان می‌شود امکان حل این چالش‌ها به چیزی قابل کنترل بستگی دارد؟ مطالعات بسیاری نشان داده‌اند نوجوانانی که تجربه‌های کودکی خود را در محیط‌های نامساعد خانوادگی کسب کرده‌اند دگرگونی‌های رفتاری را در دوران رشد بعدی خود نشان داده‌اند (شعاری نژاد، ۱۳۷۹). با توجه به اینکه تحقیقات مختلف نشان داده‌اند که تجارب خانوادگی تأثیر عمده‌ای بر تکامل دوره نوجوانی و بعد از آن دارد و از آنجا که نوجوانان بخش قابل ملاحظه‌ای از شخصیت خود را در خانواده کسب می‌کنند و این دستاوردها تا پایان عمر آن‌ها به همراهشان خواهد بود و به زندگی آن‌ها شکل خواهد داد، پژوهش‌هایی در زمینه نقش خانواده، تغییرات تکاملی نوجوانان تأثیرات این تغییرات در آینده و سرنوشت آن‌ها می‌تواند آینده بهتری را برای نوجوانان تضمین کند و هم چنین نقش خانواده‌ها را در این مهم پررنگ تر سازد. به همین دلیل انجام پژوهش‌هایی که به بررسی نقش عملکرد خانواده بر سازه‌های مختلف دوران نوجوانی پردازند برای دستیابی به اطلاعات دقیق در این حوزه و توانایی پیش‌بینی سبک هویت و تمایز یافتگی و توانایی حل تعارض نوجوانان و عملکرد خانواده‌های آن‌ها بر اساس این دستاوردهای پژوهشی ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۳-اهداف پژوهش

تعیین نقش عملکرد خانواده در سبک‌های هویت، تمایز یافتگی خود و توانایی حل تعارض در نوجوانان

- مقایسه سبک هویت در نوجوانان دختر و پسر
- مقایسه میزان تمایز یافتگی خود در نوجوانان دختر و پسر
- مقایسه توانایی حل تعارض در نوجوانان دختر و پسر
- بررسی رابطه تعداد اعضای خانواده و عملکرد خانواده

۱-۴-فرضیه‌های پژوهش

- ۱- عملکرد خانواده با سبک هویت دختر نوجوان خانواده رابطه دارد.
- ۲- عملکرد خانواده با سبک هویت پسر نوجوان خانواده رابطه دارد.
- ۳- عملکرد خانواده با میزان تمایز یافتگی دختر نوجوان رابطه دارد.
- ۴- عملکرد خانواده با میزان تمایز یافتگی پسر نوجوان خانواده رابطه دارد.
- ۵- عملکرد خانواده با توانایی حل تعارض دختر نوجوان خانواده رابطه دارد.
- ۶- عملکرد خانواده با توانایی حل تعارض پسر نوجوان خانواده رابطه دارد.
- ۷- سبک هویت در نوجوانان دختر و پسر متفاوت است.
- ۸- میزان تمایز یافتگی در نوجوانان دختر و پسر متفاوت است.
- ۹- توانایی حل تعارض در نوجوانان دختر و پسر متفاوت است.
- ۱۰- بین تعداد اعضای خانواده و عملکرد آن رابطه وجود دارد.

۱-۵-تعریف متغیرهای پژوهش

۱-۵-۱-تعریف نظری متغیرها

عملکرد خانواده: در اصل اشاره به ویژگی‌های سیستمی خانواده دارد. چگونگی برخورد خانواده با مشکلات و نیز تغییرات تحولی اعضا و چگونگی برخورد خانواده با بحرآن‌هایی که به طور طبیعی در نتیجه بیماری، حوادث و .. بوجود می‌آیند. به طور کلی کارائی خانواده در برگیرنده حوزه‌های گسترده‌ای از ویژگیها، توانائیها و نقش‌های خانواده است (اپشتاین، ۱۹۸۳^۱).

سبک‌های هویت: هویت به عنوان عنصر اساسی شخص، خود مستمر و پنداره درونی و ذهنی که شخص از خودش به عنوان یک فرد دارد تعریف شده است (وبر، ۱۳۶۸). هویت هم بر یکسانی درونی با دوام در خود (یکسان بودن خود) و هم بر شریک شدن با دوام در بعضی از انواع رفتار با دیگران دلالت دارد

---

1 Epstein
2 weber

(اریکسون، ۱۹۵۶). سبک هویت نظریه‌ای است که فرد در مورد خودش دارد (که لزوماً به طور کامل خودآگاه نیست) و داشتن آن همواره یک اتفاق مثبت در احساسی که فرد در مورد خودش دارد ایجاد می‌کند (مارسیا، ۱۹۶۶).

تمایز یافتگی: مفهوم تمایز یکی از مفاهیم اساسی تئوری بوئن است، که به توانایی تجربه صمیمیت با دیگران و در عین حال استقلال از دیگران اشاره دارد (کلور، ۲۰۰۹). فرآیند تمایز یافتگی به جداسازی خود از سیستم چند نسلی خانواده اطلاق می‌شود، میزان تمایز یافتگی بیانگر آن است که یک فرد تا چه اندازه می‌تواند بین فرآیندهای عقلانی و هیجانی که تجربه می‌کند تمایز قایل شود. (اسکورون^۳ و فریدلندر^۴، ۱۹۹۸)

توانایی حل تعارض: از جمله ویژگی‌های مهم دیگر دوران نوجوانی که احتمالاً تحت تأثیر عملکرد خانواده است می‌توان به توانایی حل تعارض نوجوان اشاره کرد. واژه تعارض به ناتوانی در حل تفاوت‌ها اشاره داشته و بیش تر با تنش، خصومت و پرخاشگری همراه است (هال، ۱۹۸۷). از نظر ریسچ^۵ و چانچونگ^۶ (۲۰۰۳) تعارض به معنای مخالفت بین دو یا چند شخص است و به نظر می‌رسد تعارض در روابط والدین و نوجوان اجتناب ناپذیر است (لارسن^۸، ۱۹۹۵). تعارض زمانی رخ می‌دهد که دو یا چند نفر از افراد در مقابل یکدیگر قرار گیرند زیرا نیازها، خواسته‌ها، اهداف و ارزش‌های آن‌ها متفاوت است (تومی^۹، ۱۹۹۹) به عبارت دیگر تعارض فرآیندی است که در آن فردی در می‌یابد که شخص دیگری به طور منفی روی آن چیزی که او تعقیب می‌کند تأثیر گذاشته است (وودمن^{۱۰} و هلریگل^{۱۱}، ۱۹۹۵). مدیریت تعارض فرآیند برنامه ریزی برای پرهیز از تعارض در جایی که ممکن است و سازماندهی آن برای حل تعارض، در جایی که رخ می‌دهد است (اسلوکام^{۱۲}، ۲۰۰۲).

۱-۵-۲- تعریف عملیاتی متغیرها

عملکرد خانواده: نمره‌ای که نوجوانان از مقیاس ۶۰ سوالی خانواده آزمایی اپشتاین، بیشاپ^{۱۳}، بالدوین^{۱۴}، (FAD)^{۱۵}، (۱۹۸۳) کسب می‌کنند.

-
- 1 Marcia
  - 2 Klever
  - 3 Skowron
  - 4 Friedlander
  - 5 Reiesch
  - 6 Changchong
  - 8 Larson
  - 9 Toomey
  - 10 Woodman
  - 11 Hellrigel
  - 12 Slocum
  - 13 Bishop
  - 14 Baldwin
  - 15 family assessment device(FAD)